

מאיר עין

על

סדר והגדה של לילי פסח

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ה

מאת

מאיר איש שלום

ווינא

שנת אז תראי ונהרת

אם זעלבספערלאגע דעם פערפאסערס

דרוק פאן מארישן קנעפסעלמאכער אין וויען.

הקדמה

אמר מאיר איש שלום זכר ילידתו וולריס הוא יקוד
בתורתו של משה ועמוד גדול כלפייתן של ישראל.

אמנם עקרה של תורת משה הוא כי ה' אלהי ישראל
הוא האדון, וע"כ לזה שלש פעמים צננה יראה כל זכוכך אל
פני האדון ה' (שמות כ"ג, י"ז), וזני ישראל הם לצחות ה' ועצדיו
כנ"ש ויהי בעלם היום הזה ילאו כל לצחות ה' מארץ מלרים
(שם י"ג, ו"ג) ואומר כי לי צנ"י עצדים עצדי הם אשר הולחתי
אותם מארץ מלרים חני ה' אלהיכם (ויקרא כ"ה, כ"ה). ועל כן אומר
צדך כלל כי ישאלך צדך אחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטי'
אשר לזה ה' אלהינו אתכם, ואמרת לצדך עצדים היינו לפרעה
צנלרים ויליחנו ה' ומלרים ציד חזקה, ויתן ה' אותם ומפתים
וגו', ואחזנו הוליה ממש למען הציא אותנו וגו', וילינו ה' לעשות
את כל החקים האלה ליראה את ה' אלהינו לעובד לנו כל הימים
לחיתנו כהיום הזה. והנה פתח צעדות שהם מולות הזכרון שהם
עדות על המאורעות שאירעו לנו וקיים צמשפטים שענינם מצואה,
והזכיר צמולע החוקים שהם הדברים שאין האדם יכול למלא
מעם להם ועלנו ועליהם הוא עיקר התשובה, כמו שקיים וילינו
ה' לעשות את כל החקים האלה, אונם כלל צהם צתשובה זו
גם העדות גם המשפטים, וע"כ אומר את כל החקים האלה, ר"ל
צזה שאף אותם נעשה כאלו הם חוקים, ואמר צמעם חיוצנו
לעשותם, לפי שהינו עצדים לפרעה ויליחנו ה' והננו עצדיו
ועלינו לעשות רלון חלונינו, כעצד הקר למשמעת חלוניו, וע"כ
כל אלה חוק לנו ומהאדון שלנו לעשות כל אלה. ואח"כ הוסיף
ואמר ולדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המולות הזאת לפני
ה' אלהינו כאשר לנו, ר"ל ואעפ"י שהם עצדות לנו ו"ו תהיה
השמירה ללדקה לנו ר"ל לזכות ומעשה עוב והוא כענין וישמרה
לו לדקה (צרחית ע"ו, ו'), שתרגמו המתרגמים וחשציה ליה
לזכו, והראצ"ע כתב שם לדקה כמו ולדקה תהיה לנו. וכן לזה
צדך כלל שנעשה לנו סימן צצגדינו שאנחנו עצדיו למען נזכיר
תמיד את מולותיו והוא שלזה ועשו להם לילית על כפי צגדיהם
לדרתם ונחנו על לילית הכקף פתיל תכלת וגו' (צמדצ ע"ו, כ"ה),
וענין מלזה זו היא כעין החותמות צצגדי העצדים וצצגדי הקרים

למציאת הדוכינס, כעין שהוזכר בגמרא שבת (נ"א, ע"ח) לענין
עצם שאינו יולא צחותם שבכסותו, ואמרו שם כולוהו רצנן דצי
ריש גלותא לא ליפקי בקרבלי חתומי וכו', ונאמר צקוף אותה
המילה חני ה' אלהיכם אשר הולאתי אתכם מארץ מצרים להיות
לכם לאלהים חני ה' אלהיכם (שם שם ו"ח). וע"כ היה הדבור
הראשון צי' הדצרות יקוד לכל הדצרות חכני ה' אלהיך אשר הולאתיך
מארץ מצרים מצית עצדים (שמות כ', צ') וטעם זה הדבור כטעם
ואמרת לצנך עצדים היינו וגו'.

ורואה חני להעיר כאן שלא הולכנו ישראל לדיבור צמליאות
השם וצמדותיו שכבר ידעו אותו. ומצותיהם כמ"ס כה תאמר אל
צנ"י אלהי מצותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלהני
אליכם וגו' (שם ג' ע"ו), אבל המופתים הולכנו לפרעה ולמצרים
כמ"ס כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לנו מופת (שם ז', ע')
ואומר לכל האמת והמופתים אשר שלחו ה' לעשות צארץ מצרים
לפרעה ולכל עצדיו ולכל ארלו (דברים ל"ד, י"ח). ולפרעה אמר,
צאתה תדע כי חני ה' (שמות ז', י"ז) ואומר למען תדע כי אין
כה' אלהינו (שם ח', ו') ואומר למען תדע כי חני ה' בקרב הארץ
(שם שם י"ט) ואומר בעצור תדע כי אין כמני בכל הארץ
(שם ע' י"ד) ואומר בעצור הרחוקך את כחי ולמען ספר שוני
בכל הארץ (שם שם ע"ו). אבל יועילו אלו המופתים גם לישראל
ללמד ליווד הצנים וכמ"ס למען שהי אחתי אלה בקרבנו ולמען
תספר באזני צנך וצן צנך את אשר התעללתי במצרים ואת אחתי
אשר שותי צם וידעתם כי חני ה' (שם י', א' צ').

והנני חוזר לעניני. ולפי שיל"מ הוא יקוד בתורתו של משה
הרצחה התורה מלות וחוקים בזכרון יל"מ באכילת פסח ומלה
והשפחה שאור ומען וקדושת הצבורים ועריפת פטר חמור וכל
אלה באזהרה אחר אזהרה, ובאזהרה אל הצנים ואמירה אליהם, עד
שכוללים אלו הלויים והאזרחות חלק גדול מהתורה. וכן כולל
הקיפור מיליאת מצרים חלק גדול מהתורה, וכמעט בכל מאורע
הם נזכרים ציליאת מצרים, יאריך הענין להעתיק כל הפסוקים
שמוזכרים ענין זה. אמנם ארמוז על פרטי המלות שהם נסמכים
על זה המאורע, וגר לא חונס וגו', כי גרים הייתם צארץ מצרים
(שמות כ"ג, כ'). וגר לא תלחץ ואחס ידעתם את נפש הגר כי
גרים הייתם צארץ מצרים (שם כ"ג, ע'), וצקוף הלוי על הנושן

וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר היללתי אתם וארץ זבלים
לשכני צחוקם אני ה' אלהיהם (שם כ"ט, ו"ו), צפרישה ונאכלות
נמאות ונהטוואה כי אני ה' הנעלה אתכם וארץ זבלים
להיות לכם לאלהים והייתם קדושים כי קדוש אני (ויקרא י"א, ו"ה),
צפרישה ונהטוואה כנעשה ארץ זבלים אשר יצאתם זה לא תעשו
וגו' (שם י"ח, ג'), צפוף פרשת קדושה דקדשים תהיו אני ה'
אלהיכם אשר הוללתי אתכם וארץ זבלים ונמאות את כל חקתי
ואת כל נשפטי ועשיתם אתם אני ה' (שם י"ט, ל"ו ול"ז), וצפוף
הליווי צפדושה הבהנים ולא תחללו את שם קדשי וגו' המוליא
אתכם וארץ זבלים להיות לכם לאלהים אני ה' (שם כ"ג, ל"ג),
וצאזרה על הרצית והחזקת יד עני גר ותושב אני ה' אלהיכם
אשר הוללתי אתכם וארץ זבלים לתת לכם את ארץ כנען להיות
לכם לאלהים (שם כ"ה, ל"ח), ושלח יונקר ישראל לעזר כי עזדי
הם, אשר הוללתי אתם וארץ זבלים לא יונקרו ונמאת עזר
(שם כ"ה, ו"צ), וצבצבה על סכר המלות אני ה' אלהיכם
אשר הוללתי אתכם וארץ זבלים להם עזדים ואשצר מעת
עלכם ואולך אתכם קונומיות (שם כ"ו, י"ג), וצפוף פרשת התוכחה
וזכרתי להם צרית ראשונים אשר הוללתי אתם וארץ זבלים לעיני
הגויים להיות להם לאלהים אני ה' (שם כ"ו, ו"ה). וצבצבה המקית
לע"ז אמר והנציח ההוא או חולם החלום ההוא יונת כי דצר
קרה על ה' אלהיכם המוליא אתכם וארץ זבלים והפדך מצית
עזדים, להדיחך מן הדרכ אשר לך ה' אלהיך ללכת זה וגו'
(דברים י"ג, ו'). וכן אמר צהדיוע המקית וסקלתו וגו' כי
צקס להדיחך ועל ה' אלהיך המוליאך וארץ זבלים מצית עזדים
(שם שם י"ח) ורמזה התורה צזה כי תכלית אלו המקיתים היא
להציאך צעול העצדות. וצמלות הענקה צטילות עזר מצרי וזכרת
כי עזר היית צארץ זבלים ויפדך ה' אלהיך על כן אני מלך
את הדצר הזה היום (שם צ"ו, ע"ו), והוא כעין שהוקיפה התורה
צצרות למען ינוח עזדך ואמחק כמוך וזכרת כי עזר היית צארץ
זבלים, ויוליאך ה' אלהיך נשם ציד חזקה וצזרוע כעויה על כן
לך ה' אלהיך לעשות את יום השבת, צפ' ואתחנן. וכן צליווי לא
הנה נשפט גר יתום ולא תחצל צגד אלמנה אמר וזכרת כי עזר
היית צמלרים ויפדך ה' אלהיך נשם על כן אני מלך לעשות
את הדצר הזה (שם כ"ד, י"ח), ויראה שזה כמשך ג"כ על המלות

שהוקדמו צפ' כי חסה לענין העצוה ולא תעשק שכיר עני
ואציון מאחיד או מגרך וגו', ולא יומחו אצות על צניס וגו',
וכמו אמרו בפרשת כי תחצו זיחך וגו' כי הצלר כרעך וגו', וחברת
כי עצד היית צארץ מלרים על כן חככי מלוד לעשות את הדבר
הזה (שס שס כ"צ), שהוא כמשך ג"כ על פרשת כי תקלר קלייך
וגו', שצכולס נאמר לגר ליתום ולאלמנה יהיה, ובפרשת וקרא
ציכורים מגיד הקורח כל המאורע של מלרים, גלותם וענוים ושוועתם
והללחם, והיא כוללת צומלרים קלרים כל אותו המאורע, ועל כן
נצחרו אותן המלמרים לדרוש אותם צליל פסח.

והמסתכל צשינת לצ צוקראות ימלא צכל אותן הפרעים
שהצברתים העועס למה הזכירה החורה צהם מאורע של מלרים.
ובכלל אומר כשדצרה החורה צלווי שלח לעשות שום תמונה או
תצנית לעצדס ושלח לעצד גרמיי השונים אמרה, ואתכס לקח ה'
ויולח אתכס מוכור הצרז מלמרים להיות לו לעס נחלה כיוס הזה
(דצרים ד', כ') והבור הוא כמו שפרש"י שס הוא כלי שמזקקים
צו את הזהב כי מלמרים ילח ישראל עוצוק שצעתים. כי מני
עת אשר שלע האדס צלרע לו נפרדו צני האדס למדרגות
שונות גצוה על גצוה וגצוהים עליהם וישח המון האדס וישפל
עד ארץ כהלנו לח נצרחו רק למלחות ספקס של עושקיהם, ולמען
יעצדו לאלוניהם הקשים כשור לעול וכחמור למשא העצידוס
לאלהות אשר עשו להם ומצנית רועש האדוה עד תצנית גלגל
או כוכב צשמים, כי כן ערמת העושקים לומר תכצד העצדה
על האנשים ויעשו צה ואל יעשו דצרים המלירים את עיניהם,
ועד כה הגיעה שלטת מלכותה של מלרים ותכסיקה עד שלוקח
עצד מציח האקורים ונתון אותו לראש ולמושל על כל הארץ
צמלות פרעה, כאלמרו חני פרעה וצלעדיך לא ירים חיש את ידו
ואת רגלו צכל ארץ מלרים (צראשית מ"א, מ"ד), וכהני פרעה
העצידו את העס לצל תצנית צהמה עד שירחו ישראל לצווח צארץ
כמ"ס הן נוצח את תועצת מלרים לעיניהם ולא יסקלנו
(שמות ח', כ"צ), ואין קץ לכל האכזריות אשר ראו עיניהם להנחית
הילדים מרחם ולהשליכם היאורה ואין חיש מתעורר צומלרים
כולה צראותו כאלה, כי כולם קלרי רוח ומעטי לצצ כי כל ארץ
מלרים לציה עצדים היתה וכפעס שפלה. שס למדו צני אצרהם,
מה צין הורת אצרהם אשר לוח את צניו ואת ציתו אחריו ושנרו

דרך ה' לעשות לזקה ונשפט (בראשית י"ח, י"ט) וצין אכזריות
חנה ורשעת גבר בעקב ונמשלת זדון וחצר כהנים ללא חלום, שם
למדו חניכה וחלום עם העני והעזב והג' ועם העשוקים, כי
הם ידעו את נפש האוונוללים החלה, ושם זיקקו ועברו את נפשם
ונחלאת רוצי הגוים צבור הצרזל הזה. והוא שצטרף השם ית' את
אצרתה ידע חדע כי גר יהיה זרעך צארץ לא להם ועצדום וענו
חוחם ארבע ונאות שנה (שם י"ד, י"ג) למען ענותם ולנקותם,
כי עוצ לגבר כי ישא עול צנעוריו (איכה ג', כ"ז), וגם יראו
אחרית העושק והרשע כו"ס וגם את הגוי אשר יעצדו דן אכזי
(בראשית שם י"ד), ואמר ואחרי כן ילאו צרכוס גדול (שם),
והרכוס הוא כי יועברו ונחלאת העמים ויזדככו נפשותיהם ללכת
צדק ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורצ חסד ואמת, וע"כ הזכירה
התורה אתם תמיד את עצדותם צמלרים.

אמת זכר יליאת ונלרים הוא גם כן עמוד גדול צלפייתן
של ישראל עד שכלל ויכה הנביא זה הענין צנחמותיו צמאמר
קבר כינוי לאחד מארץ ונלרים ארצנו נפלאות (ויכה ז', ע"ו),
והתורה אמרה כי מצא למלחמה על איבך ורמיח סוק ורכב עם
רב ומוך לא תירא וזה כי ה' אלהיך עמוך המעלך מארץ ונלרים
(דברים כ', ח'), והצטיחה אותנו כי תאמר צלצצך רבים הגוים
החלה ונוכי וגו' לא תירא וזה זכר את אשר עשה ה'
אלהיך לפרעה ולכל ונלרים הנקות הגדולות אשר ראו עיניך
והאמת והנפתיים והיד החזקה והזרע הנעויה אשר הולך ה'
אלהיך כן יעשה ה' אלהיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם
(שם ז', י"ז עד י"ט), וכבר הזכרתי וזה שהצטיחה אותנו ואף
גם צהיותם צארץ ארצם וגו' וזכרתי להם צרית ראשונים אשר
הולאתי אותם מארץ ונלרים וגו' (ויקרא כ"ו, ו"ה), וכשהודיעה
אותנו התורה שקופינו יהיה כפי שאמרה, והפיץ ה' אתכם צעמים
ונשאתם ותי וקשר צגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה (דברים ד', כ"ד),
הצטיחה אותנו אחרי כן וזה שיהיה צאחרית הימים כי אל רחום
ה' אלהיך לא ירפך ולא יבחיך ולא יבכה את צרית אצותך
וגו' (שם שם כ"ח), והציחה התורה שני עדים לצד העדות
הראשונה היא הענין הנפלא של ופתן תורה, כי לא לשוא ולתוהו
היה הענין הנפלא הזה אם לא שסוף סוף יהיו ישראל כהני ה'
ונושרתי אלהינו, והעדות השניה היא הענין הנפלא של יליאת

מלכים וזה ראיה שצרכו ה' ויכלתו הוא לכבד הדבר הזה וכמאמר
הנביא יחזקאל חי אני כהם מדני ה' אם לא ציד חזקה וצזרוע
נטויה וצחמה שפוכה אמלוך עליכם והולחתי אחכם מן העמים
וקצלתי אחכם מן הארלות וגו' והצחתי אחכם אל מדבר העמים
ונשפנתי אחכם עם פנים אל פנים כאשר נשפנתי את הצוחים
צמדצר ארץ מלכים וגו' (יחזקאל ב', ל"ג וגו') ואלו הדברים
מפורשים צחורה צמה שרומזת, צחורה כי שאל נא לימים ראשונים
אשר היו לפניך למן היום אשר צרף אלהים אדם על הארץ
ולתקלה השמים ועד קלה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה
או הנשמע כמהו השמע עם קול אלהים מדבר מחוך האש כאשר
שמעת אתה ויחי או הנסה אלהים לצוף לקחת לו גוי מקרב
גוי צחוק צחתי וצחפחים וצחלחמה וציד חזקה וצזרוע נטויה
וצחוראים גדלים ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם צחורים לעיניך.
וע"כ היה דיבורו האחרון של משה צחית ערצות מואב, אחם ראיחם
את כל אשר עשה ה' לעיניכם צחאץ מלכים וגו' (דברים כ"ט, א')
כדיבורו הראשון צחיני אחם ראיחם אשר עשיתי למלכים וגו'
(שמות י"ט, ד').

ורפי שזכר יליח מלכים היא ענין גדול לישראל קצו
חכמים מלצד ונה שלותה החורה צחילת הפסח והמלה והמור
לקפר ציליח מלכים ואמרו שכל המרצה לקפר ציליח מלכים
ה"ז ונשובת. וזה הסיפור שקצו היא ונה שנקרא הגדה לליל
פסח, והיא כוללת דברים שקדו צקוף זמן צית שני ודברים
שקדום החנאים אחרי חורבן הצית. ועכ"פ צקיף ינוי האמוראים
היתה ההגדה שלימה כמו שהיא צעיקרה לפנינו רק חיזה דיבורים
ופיוטים שנתקפו עליה אחרי העתים האלה. והיתה הגדה זו
הציה צעיני עם ישראל וגדולי ישראל שמו לצם חליה כמו ר' קעדיה
גאון ר' כעורכאי גאון ורצ עורם גאון ור' משה צר מיימון ואחריהם
חכמים רבים ואזכור מהם את ר"ש צן למח ודון ילחק אצרבנאל
וכאלה וכאלה, וצעת לרה ליעקב מלאו צה נוחם להזכיר השועת
ה' והצטחתי לישראל, וכפי שאמרה הגדה זו שצכל דור ודור
עומדים עלינו לבלתינו והקצ"ה מלינו מידם.

ואם אני קלון כנפים וקלר יד להחערב עם גדולי ישראל
אחתי ויהי מה חרולה גם אני ואלקעה צין המאמרים והיו
לאחד צידי ואם אועילה אחת הנה ואחת הנה והיה זה עברי.

מבוא לסדרת דלילא דפסחא.

גרסינן צפסחים (קט"ו ע"ג) אמר רב שימי בר אשי מלה לפני כל אחד ואחד ונרור לפני כל אחד ואחד ואין עוקרין את השולחן אלא לפני מי שאוור הגדה. למדנו מזה שהקריאה והדרשה צ"ל פסח נקראת הגדה. ושם (קט"ז ע"ג) גרסינן אמר רב אחא בר יעקב קומא פטור מלומר הגדה וכו', איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא צי רב יוסף אמרו רב יוסף מאן דאמר אגדתא צי רב ששת אמרו רב ששת וכו'. כאלינו לעידין דהיינו הגדה היינו אגדתא אלא שזה השם צ"ל"ק וזה צלשין ארמיית.

ויסוד זה השם הוא לפי שעקרו של ענין היא עפ"י הכתוב והגדת לצנך ציוס ההוא לחומר צעצור זה עשה ה' לי צלחתי ומלכריס (שמות י"ג) וע"כ נקראת הגדה. ועוד שונה שהוא דורש הוא מארמי אבד אצי וגו', ושם כתיב הגדתי היום לה' אלהיך כי צלחתי אלך כחך וגו'. וכללנו מזה שאף וזה שח"נו ונגיד ומקפר לאחרים אלא הוא מודה להקצ"ה צפני עלונו נקרא הגדה. וז"ל האצודרהס וי"מ הגדה שהיא לשון הודאה ושצח להקצ"ה על שהולחנו ומלכריס, כונו שנתרגס צירושלמי הגדתי היום לה' אלהיך שצחית יומא דין וכן תרגומו ר' בעדיה גאון צערב ע"כ. וצתרגום יוכתן שלפנינו אודינן יומא דין וצירושלמי אודינן ושצחיתן יומא דין, ולשון הרלצ"ע הגדתי היום העעס כדי שיטעו הקטנים או היה כדמות הודיה שהשם השלים שצועתו. ופי' הרלשון רחוק שהרי כתוב הגדתי היום לה' אלהיך. ונוטעס זה נקרא כל קדר לילי פסח הדרשה והצרכות וההודאות הגדה. ומוץ מההגדה כולל זה הקדר ג"כ קריאת ההלל שאינה צכלל ההגדה כדגרסינן צפסחים (קט"ו ע"ג) לענין נטילת ידים תרי זימני כיון דצעי למימר אגדתא והלולא דילמא אקומי אבמיס לדעתיה. ומוץ מההגדה והלל כולל זה הקדר שאר צרכות שבוהגין צכלל השנה כולה כגון צרכת הנהנין וצרכת המזון. כמלא שזה הקדר שקראוהו הרצה ומהראשונים הגדת ליל פסח כולל ג'

ענינים, והם ההגדה והלל ושאר זרכות. ואין מכוונתי לדבר צזה
המאמר אלא על הדברים המיוחדים צלילי פסח, וכן לא אדבר על
המנהגים שאינם מיוחדים צלילי פסח כגון נטילת ידים וכיוצא צו.
ואומר אני שמתוך קריאת ההגדה צלילי פסח הורגלו
צאונה לקרא כל הדרכות והזרכות, והנחמות, שנתחצרו עמהם
צסם הגדה, כמו שמלינו צחגיגה (ג' ע"ח) ת"ר ימעשה צר'
יומנן צן צרוקא ור' אלעזר צן חסמא שהלכו להקציל פני ר' יהושע
צפקיעין, אמר להם מה חידוש היה צצית המדרש אמרו לו
חלמידך חני ומימדך חנו שותין, אמר להם אעפ"כ אי אפשר
לצית המדרש צלל חידוש, שצת של מי היה שצת של ר' אלעזר
צן עזריה, וצמה היה ההגדה היום אמרו לו צפרשת הקהל,
ומה דרש צה וכו' ועוד דרש את ה' האמרת וגו' וכו', ואף הוא
פתח ודרש דצרי חכמים כדרכות וגו', כלו' שצזה פתח קודם
שדרש ההלכות ואח"כ קיים דרשתו דצרי הגדה עיי"ש, וכן מלינו
צום' קוטה (ו"ע ע"ח) עלמא אמאי קא מקיים חקדושא דקידרא
ואיהא שמה רצא דלגדתא וכו'.

אמנם אין להכחיש שעיקר השם הגדה הונח צתחלתו על
קיפורי מאלורעות קדמוניות, כהא ששנינו צספרי פ' נשא פי"צ
אומר לפניה דצרי הגדה מועסים שאירעו צכתוצים הרחשונים,
כגון אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאלצותם (חיוצ ע') ואומר
לפניה דצרים שאינן כדאי לשומען היא וכל מושפחות צית חציה
כדיי צהם. הנה פירשו שדצרי הגדה הם מועסים שאירעו צכתוצים
הרחשונים, כגון מועסים אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאלורעות
חצותם, ופי' ולא כחדו מאלצותם שלא כחשו מעשה חצותם, וכגון
אלו המועסים אומר לפניה. האיוונס כי צגערל קוטה (ז' ע"צ).
גי' אחרת, אהא דתנן צנושנה ואומר לפניה דצרים שאינה כדי
לשומען היא וכל מושפחת צית חציה גרסי' ת"ר אומר לפניה
דצרים של הגדה מועסים שאירעו צכתוצים הרחשונים כגון אשר
חכמים יגידו ולא כחדו מאלצותם, יהודה הודה ולא צוש מה היה
קופו כחל חיי העוה"צ, ראוונ הודה ולא צוש מה היה קופו
נעל חיי העוה"צ, ומה שכתן, מה שכתן כדקא אמרינן, אלא
עה שכתן צעוה"צ, להם לצדס נתנה הארץ ולא עצר זר צתוכס וכו'.
ופרש"י צכתוצים הרחשונים דצרים הכתוצים צתורה ציונים
הרחשונים כגון הגדה זו דאשר חכמים יגידו ולא כחדו עונס

ומאצותיהם וזויהם הם ראובן צמעה צלחה וכו'. ולפי"ז פירוש
 דברים של הגדה דברים של הודייה חולם אין חלו הדברים והכתיבה
 חלה עם הנוקח דברים של הגדה ומעשים שאירעו, חבל נוסחת
 הספרי היא דברי הגדה מעשים שאירעו, ויראה שצגמרח הצלחה
 ערצו כחן ז' ומאורים ושינו אחס, והוא טצירושלמי גרס
 אמתניתין שאינן כדי לשומעו וכו', כגון מעשה ראובן צלחה
 ומעשה יהודה צחור, אשר חכמים יגידו חילו ראובן ויהודה, ולא
 כחזו ומאצותם, ומה שבר נטלו על כך להם לצדס כיתנה הארץ
 ולא עבר זר צחוכס, כשצח משה לצרכס יחי ראובן ואל ימות וזאת
 ליהודה. והנה זה מדרכ אחר אנקרא דאשר חכמים יגידו, ורצון
 דתרבלח צצל ערצוס ועשו ומסיהם צרייתח אחת כמו שהיא
 צצצלי, חל עיקר ומשמעות השס הגדה צחחלת ענינו הוא קיפורי
 ומאורעות קדמוניות.

אולם התרחצ זה השס על דרשות ופירושי הכתובים, וכמו
 שכתב ר' שמואל הנגיד צוצוח התלמוד וז"ל והגדה היא כל
 פירוש שיצח צתלמוד על שום ענין שלח יהימ מורה זו היא
 הגדה, ואין לך ללמוד ומנה חלה מה שיעלה על הדעת. ויש
 לך לדעת שכל מה שקיימו חז"ל הלכה צענין מורה שהוא מפי
 משרע"ה שקצל מפי הגבורה אין לך להסיק עליו ולא לגרוע
 ממנו חל מה שפירשו צפסקוקים כל אחד כפי מה שזדמן לו
 ומה שראה צדעתו, ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים החלה
 לומדים אחס והשאר אין קומיין עליהם עכ"ל.

והגדה זו של ליר פסח כבר היתה כתובה קפר צפני
 עלנו צינוי האמוראים, דגרסינן צעצועות (מ"ו ע"ב), דשלח רב
 הוכח צר חצין דברים העשויין להשחיל ולהצכיר ואמר לקוהין
 הן צדי חינו נאמן כי הו דרצח חסיק זוגח דקרצבלח (מספריים
 של קורקי צגדים) וקפחח דאגדתח ויתנוי, צצרים העשויין
 להשחיל ולהשכיר. ואומר חני, שהיה זה קפר הגדה של פסח, והוא
 עשוי להשחיל ולהשכיר כדי לכסוב ומנו קפר הגדה ללרכו.
 דצרי רש"י שס רחוקים, עי"ש.

ובימי הראשונים נהגו לכתבה ולהוקיפה על המכילתח
 וכך כהוצ עלה צהגדה צצח פקס לחסר דון ילחק חצרכנאל, קרימונה
 ש"ז, ההגדה הזאת היא צו כ"ל תא. וכן כתב
 צכפר המנהיג ה' פקח ה' מ"ח ועל כן נהגו לומר צהגדת הפסח

הסנויה במכילתא מאלן דכפין וכו'. וכך הזכר בקשר כל צו ועיי' צו"ש במכילתא דצ"ט פט"ז צו"ע אות כ"א. והעמס שכתובה במכילתא, לפי שהיו עקוקין במדרש זה בצילי פקח ובהא דגרסינן בקוף מכילת' דצ"ט, ד"א מה העדות וגו' ר' אליעזר אומר מניין אחסא אומר שאם הייתה חצורה של חכמים או של תלמידי' שלריכס לעקוק בהלכות הפקח עד חלות לכך נאמר מה העדות. ובקוף תוקפתא דערבי פקחיס גרסינן חייב אדם לעקוק בהלכות הפקח כל הלילה חפי' צינו לצין צנו חפי' צינו לצין עלמו חפי' צינו לצין תלמידי' מעשה דרצן גמליאל וזקנים שהיו מקובצין בצית ציתוך צן זוכין צלוד והיו עקוקין בהלכות הפקח כל הלילה עד קרות הגצר, הגציהו מלפניהם ונועדו והלכו להן לצית המדרש.

והיתה ההגדה כמו שהיא כתובה לפנינו, חוץ מהפסוקים שניתוספו בה בקוף. ובקפרי הדפוס הוסיפו בה מה שאין מעניינה כגון צרכות דדיקת חוץ וציעורו, וצרכת עיכוצין, וצרכת המזון ושאר צרכות הנהנין וקפירת העומר.

והיתה קריאת ההגדה עפ"י המשנה והגמ' והצרייחות כסוגה ובהם עד שעמדו הקראים וראו לשנות זה המנהג, וכתב רב עמרם גאון בקדר שלו אומר רב נטורנאי גאון ריש מתיבתא, מיי שאומר בקידוש של פקח אשר קדש את ישראל, ובשגומרינן מה נשתנה חינו אומר עצדים היינו לפרעה, ואינו אומר ונתחלה אלף אומר ויאמר יהושע אל כל העם עד ויעקב וצניו ירדו ואלרים, ואומר ונברוך שומר עד לא ולמד, וקורא חרמי אובד חצי עד שגומר את הפרשה כולה פקוקין כמות שהן, ואינו אומר מדרשא כלל ואומר רצן גמליאל אומר ואשר גאלנו והלל, תימה גדול דצ"ט זה מיי שנוהג מנהג זה אין לריך לומר שלא ילא, אלא כל מיי שעושה כן אין הוא וחלוק לצ"ט הוא, וכופר דצ"ט חכמים ז"ל וצוה דצ"ט משנה ותלמוד ומייצין כל הקהלות לנדומו ולהצדילו ונקהל ישראל ככתוב והוא יבדל ונקהל הגולה, וכי עצדים היינו שאמרו חכמים ז"ל לא מן התורה הוא ואמרת לצ"ט עצדים היינו לפרעה, ויאמר יהושע אל כל העם לא נתחלה עובדי ע"ז היא שכן שנינו ונתחיל צגנות ומקיים צצבת, ואמרונו מאי גנות רב אומר עצדים היינו, ואילולי טיבא שיש בצצבת וחלוק לצ"ט ואין רובין לומר דצ"ט משנה ותלמוד מאי איכפת להם לומר ונתחלה אלף הללו מייצין ומלעיגין וצוזין דצ"ט חז"ל, ותלמידי ענן ירקב

שמו חצי חציו של דכיאל חוטי המסולש זרשע וזמייכות שאמר
לכל החושים והזונים אחריו עזבו דצרי משנה ותלמוד, ואני
אעשה לכם תלמוד ושלמי, ועדיין הם צטעוכם ונעשו חומה לעלמון
ותקן תלמוד של רשע ושל עול לעלמו, וראה ורכא רכנא חלעזר
חלוף ז"ל קפר תועבות שלו שקורין אותו קפר וולוח, כוה
חחבולות יש צו, ועכשיו לריכין לכדוחם שלא להחפיל עס ישראל
צצית הככסת ולהצדילים עד שחזרין למועצ, ונקצלין עליהם שנוהגין
כמונהג של שתי ישיבות, שכל מי שאינו כוהג ונהג שלנו לא ילא
ידי חובתו, וצקדוש לריכין לוור אשר צחר צנו ורונווני, דאמר
שנואל לעולם אל יוליא עלמו ון הכלל (צרכות ו"ע ע"ז), עכ"ל.
כלו' ולכך יאמר צחר צנו וכו'. והוצאו דצרי הגאון צקילור צק'
המונהיג ה' פקח קי' כ"ט.

והנה עיקרו של קדר ההגדה שאנו נוהגין צו הוא עפ"י
המשנה והתלמוד, ועל כן חני רואה לצחר ולפרש תחלה דצרי
המשנה ונה שיתחבר לה ון התלמוד. ואח"כ אצא לפירוש ההגדה,
לצא קידורה ולפרש הדברים הקתוונים צה. והמשנה היא משנה
ערבי פקחים צקוף וק' פקחים.

ואקדים עוד שכל קדר זה הלילה הוא מיוקד על ונין
חצעה, ד' כוקית וד' וואכלים (פקח וולה וורור וחוקת),
ד' שאלות וכנגד ד' צנים דצרה חורה וד' פקוקים הוא דורש.
והגדה והלולא הם שתיים שהן חרצע, כי ההגדה היא השאלות
ותשובה עליהן ח', והצ' הדרשה מארנוי אצד חצי, והלולא שקודם
הקעודה ח', והצ' ההלל שלאחר הקעודה.
